նախված էին 10 գործ։ Ներկայ էին մօտ 26 ձայնաւորներ, նախագահում էր քաղաքագլուխ Մատինօվ։ Անցեալ նիստի զեկուցումը կարդալուց յետոյ, ձայնաւոր Զուրաբովը յայտնեց, որ նա մի գրութիւն ունի ներկայացնելու հաշուապահական կանոնադրութիւնը գործադրելու մասին։ Այդ գրութիւնը ստանալուց յետոյ քաղաքագլուխը յայտնեց, որ պէտք է սկսել հերթական հարցերի քննութիւնը։ Ձայնաւոր Ալաջալով ասեց, որ հարկաւոր է կարդալ պ. Զուրաբովի գրութիւնը, իսկ քաղաքագլուխը մեկնելով, որ ամեն մի ձայնաւորի գրութեան ընթերցանութիւնը կարելի է կամ խնդրի սկսել և կամ թողնել միւս անգամ, անցաւ հերթական գործերի քննութեանը։

Առաջին գործ նշանակված էր 1881 թ. ել և մուտք հաշիւը, որ դեռ ևս վերջացած չէր։ Պէտք է քննէր քաղաքային բժիշկների համար հարկաւոր ծախսի յաւելումը։ Ինչպէս հաղորդեցինք „Մշակի" անցեալ համարներից մէկի մէջ, յունվարի 29-ի նիստի ժամանակ հարց բարձրացաւ արդեօք լաւ չի լինի քաղաքային առողջապահական մի բժիշկ ունենալ, որովհետև քաղաքային միւս բժիշկները բոլորովին այլ պարտականութիւններ ունեն և անկարող են հսկել առողջապահական մասի վրա։ Վիճաբանութիւնների ժամանակ յայտնեցաւ, որ մի լաւ բժիշկ ունենալու համար հարկաւոր է գոնէ 5000 ր. վճարել, որպէս զի նա կարողանայ թողնել իր պրախտիկան և այդ գործով զբաղվել, որ եթէ բժիշկը փոքր վարձատրութիւն ստանայ, գործերը նոյն դրութեան մէջ կը լինեն, ինչ որ այժմ, միայն թէ նա ի զուր ռոճիկ կը ստանայ և ոչինչ չի կատարի։ Բացի այդ յայտնեցաւ, որ վարչութիւնը խնդրել է սենատից ազատել նրան բժիշկներին տրվելիք 7260 ր. ծախսից և եթէ սենատը կը կատարէ քաղաքի խնդիրքը այն ժամանակ կարելի կը լինի մի ապահովված բժիշկ ունենալ։ Վճռեցաւ չը վարձել առանձին բժիշկ և հարցը բաց թողնել մինչև որ սենատը վճռի այդ գործը։

Այնուհետև խօսվեցաւ, որ անասնաբոյժ բժիշկին հարկաւոր է տարեկան 200 ր. աւելացնել, որովհետև սպանդանոցը Նաւթլուղ է տեղափոխված և որ նա կարողանայ կառքի ծախսը վճարել։ Ձայնաւոր Ալաջալով նկատում է, որ անասնաբոյժ բժշկի սպանդանոց գնալը աւելորդ է, որովհետև նա չէ կարող հասնել, երբ հարկաւոր է, որ մինչև նրա գալը միսը տարած կը լինի, որ նրա բացակայութեամբ կարող են մորթել այն կենդանիներին, որոնք վատ են յայտնված։ Քաղաքագլուխը նկատեց, որ մի ժամանակ փորձ եղաւ անասուններին մորթելու ժամանակը նշանակելու, որ նա անպէտք հետևանքներ ունեցաւ։ Ձայնաւոր Եղիազարով նկատում է, որ կարելի է 200 ր. աւելացնել, միայն թէ անասնաբոյժը Նաւթլուղ ապրի։ Դուման վճռեց նշանակել 200 ր., սակայն պարտաւորեցնելու բժիշկին Նաւթլուղ ապրել և ի նկատի ունենալով, որ սպանդանոցը տեղափոխելու հարցը շուտով կը վճռվի, ուրիշ բժիշկը առանձին գումար կը ստանայ։ Այնուհետև քննվում են երկրի միւս յօդուածները, որոնցից մէկի մէջ նշանակված է 12 ր. ծախս Վերայի խաչի պահապանի սենեակի համար։ Ալաջալով նկատում է, որ լաւ չէ այդպիսի ծախս նշանակել, քանի որ վարչութիւնը իր ձեռքին ունի անախտրաւելի և արտաքոյ կարգի ծախսերի համար 5000 ր.։ Այնուհետև քննվեցաւ փողոցներ մաքրելու և նրանց վերանորոգելու յօդուածը։ Անցեալ տարի հրատարակված էր մի ցուցակ, որ պահանջում էր թէ որ փողոցները ինչ ժամանակամիջոցից յետոյ պէտք է մաքրվին։ Յայտնվեցաւ, որ ցուցակի որոշած կարգերը չեն կատարվում, որովհետև անկարելի է։ Ձայնաւոր Եւանգուլով առաջարկեց հրատարակել դարձեալ այն ցուցակը, որ այժմ կատարում է վարչութիւնը։ Բացի այդ վճռեցաւ առանձին յօդուածների մէջ մտցնել նոյն տարվանից այդ յօդուածի մի քանի կէտերը։ Միւս յօդուածները առանց փոփոխութեան ընդունվեցան։ Ալաջալով յանդիմանում է վարչութեանը, որ նրան թոյլ չէ տալիս խօսել, որ վարչութեան անդամները պէտք է խօսեն այն ժամանակ, երբ նրանց հարցնում են։ Վարչութեան անդամ Թամամշեվ պատասխանում է, որ այդպիսի կանոն չը կայ և որ Ալաջալով աշքերին թող է փչում միայն։

Հարկաւոր ենք համարում նկատել, որ փողոցները վերանորոգելու և մաքրելու համար նշանակված է 90,600 ր. և որ ձայնաւոր Եղիազարովի յանդիմանութիւնը փողոցների անանցանելի լինելու մասին բոլորովին անտեղի էր, որովհետև թէ նա և թէ միւս ձայնաւորները կարող էին նկատել, որ փետրվարի 9-ին, երբ պէտք է քննվէր և այդ ծախսը, սկսել էին վերանորոգել Բարիատինսկայա փողոցի խճուղին և յատակագիծը սիրունացրած(?) կերպարանք տալ, որի մօտով անցնում են շատ ձայնաւորներ, որոնք կարող են հաւատացած լինել վարչութեան հոգատարութեան մասին փողոցները մաքրելու և վերանորոգելու առթիւ։

ՆՈՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Русскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք. «Արդէն մենք լսեցինք «Agence Russe» լրագրի լուրը, իբր թէ մեր դատաստանական մասերը ազատված չի լինի ցենզուրայից։ Այսօր «С.-Петер. Вѣдом.» լրագիրը նոյնպէս կարճ կերպով յայտնում է որ «Agence Russe» լրագրից հաղորդված լուրը բոլորովին սուտ է»։

ՆՈՒԽԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղի պաշտօնեաների շրջանի մէջ խօսվում է քաղաքային կլուբ բանալու անհրաժեշտութեան մասին։ Կլուբի այն հայ անդամակցները, որոնք մտադիր են ձեռնարկել այդ գործին, եթէ դրանով չեն կամենում թիֆլիսեցի մի ապահով ապառատարած(?) և այդ կենտրոնութեանը կենդանական նշանակութիւն են կամենում տալ, աւելի մարդավայել կը լինէին, եթէ դրա փոխարէն ան այժմ ուշադրութիւն դարձնէին ազգային ուսումնարանների անմխիթար վիճակի վրա»։

Մեզ գրում են Նուխուց որ այդտեղ երկու, երեք ամսվայ ընթացքում մի անսովոր երևոյթ սկսել է ունենալ, այն է գողութիւնը ծառա-յոց մասի պաշտօնեաների մէջ տեղափոխութիւնների և հրաժարականների յաճախ կրկնվել։ Մի քանի պաշտօնեական գործերի վերաբերութեամբ քննութիւններ են նշանակված և յառաջ տարվում են։ Այդ քննութիւնների վերջանալուց յետոյ թղթակիցը խոստանում է հաղորդել մեզ նրանց մասին մանրամասները։

Մեզ գրում են ՂՈՒԲԱՅԻՑ, որ այդտեղ թէև ամեն ինչ առատ է, բայց այնու ամենայնիւ առաջին պիտոյքի մթերքները թանկ են ծախվում։ Ալիւրի մի փութը արժէ 12 կ., ցորենի մի փութը 10 կ., փայտ կամ ածուխ անցեալ տարիներ ամենին թանկ էր, այժմ փոքր ինչ արժանացել է, պանիրը արժէ 17 կ., իւղի պուդը 12 կամ 14 րուբլ, ցորենի պուդը 1 ր. 5 կ., գարին 55 կ.։ Առողջութիւնը վատ է։

Մեզ գրում են ԲԱԳՈՒԻՑ հետևեալը. «Մեր ռէալական դպրոցի 6-որդ և 7-որդ դասարանների հայ աշակերտների մէջ մի հասարակ խորհուրդ կայացաւ, որով նրանք վճռեցին ազատ ժամերին միայն մայրենի լեզուն գործածել միմեանց մէջ խօսելու ժամանակ։ Նոյնպէս վճռեցին հետևել հայոց նոր գրականութեանը և կարդալ հայերէն գրքերն ու պարբերական հրատարակութիւնները։ Այդ նպատակը շատ գովելի է, միայն մեք խորհուրդ կը տանք որդան կարելի է շատ կարդալ և օտար լեզուներով հրատարակված գրքերը, քանի որ մեր նոր գրականութիւնը դեռ ևս աղքատ է և միայն այն մարդը, որ ընդհանուր մարդկային մտքերի հետ ընթերցանութեան միջոցով ծանօթանում է, կարող է ճշմարտապէս գնահատել այն տարրերն, որ դրա սէր և իր ազգին։ Կարդացեք միշտ օտար գրվածները, բայց նոյն իսկ կարդալու ժամանակ միշտ աչքի առաջ ունեցէք մեր ազգի շահերը։ Օտարի հ ա մ ե մ ա տ ա կ ա ն ուսումնասիրութիւնը շատ է նպաստում ինքնաճանաչման մատաղ զարգացմանը և մեծ օգուտ կը տայ ժամանակով և մեր ազգի ընդհանրութեանը։ Իսկ մեր մէջ խօսենք միշտ և միշտ հայերէն։ Այսպէս անենք որ ուրիշների մտքի արդիւնքից օգուտ քաղենք մեզ համար»։

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են որ այդ քաղաքի փողոցները և կամուրջը ծածկված են անանցանելի ցեխով և ոչ ոք չէ մտածում մաքրել թէ փողոցները և թէ կամուրջը։ Կամուրջն էլ շատ վատ դրութեան մէջ է. նրա տախտակները [illegible] տակը ամեն տեղ ծակված է արդէն։

Հաշտարխանում փողոցները այնքան խոր ցեխով են ծածկված և այն աստիճան վատ են լուսաւորված, որ գիշեր ժամանակ անհնարին է չընկնել փողոցներում [illegible]։ Մի նախարարական պարոն խորհուրդ է տալիս իր թերթի ընթերցողներին, որպէս զի քաղաքային ձայնաւորների, ոստիկանութեան և քաղաքացիների ուշադրութիւնը իրանց թերթի անմխիթար դրութեան վրա դարձնեն, մի գիշեր որ նրանց տեղերն և հրաւիրեն նոյն թէ քաղաքագլխին, թէ ոստիկանի անդամներին և թէ ձայնաւորներից ամենահարգարժաններին և յետոյ այ-

---

վրա դարձրեց բոլոր ուշադրութիւնը։ Բայց, երևի, այդ տեսակ դարձադարձութիւնները այնքան յաճախ կրկնվում էին բէկի տան մէջ, որ նա մի առանձին նշանակութիւն չը տուեց, միայն զգուշացրեց, որ իրան չը խանգարեն.

—Թինա, Դարօ, այդ ինչ խաղ է, այստեղ կռուելու տեղ չէ, եթէ ուզում էք միմեանց խեղդել, գնացէք դուրս։

Մինչ երկու կնիկները պառաւը և քաղաքավարութիւնը պահպանելու համար պատրաստվում էին իրանց կռիւը տեղափոխել սենեակից դուրս, վրա հասան նրանց ամուսինները։ Նրանցից իւրաքանչիւրը վառելու փայտերից մի կտոր վեր առնելով, սկսեց իր կնոջը ծեծել։ Խառնակութիւնը աւելի աղմկալի կերպարանք ստացաւ։

—Անզգամներ, ասում էին նրանց,—կռուելու ժամանակ էք գտել, չէք տեսնում մեր աղբը այս գիշեր հիւր ունի։

Կարծես, հիւրի մօտ միայն պէտք էր համեստ լինել։ Երկու կնիկները ընդունեցին այդ խրատը և իրանց մտքում յետաձգեցին կռիւը մի ուրիշ ժամանակի։ Խաղաղութիւնը կրկին տիրած կը լինէր, եթէ այդ միջոցին ներս չը վազէր երկու հարսների կատաղած սկեսուրը, կարգ և կանոն սիրող Գիւթեանը։ Նա խլեց մի փայտի կտոր և սկսեց իր որդիների գլխին թափել ինչ ընկնէր։ Հարսները սաստիկ ձէն բարձրացրին։

—Հա՛ այդպէս... հա՛ այդպէս... կրկնում էր բարկացած պառաւը ու խփում։

—Բաւական է, Գիւթեան, հանգստացէք, ասում էր բէկը փոքր ինչ վրդովված ձայնով և հրամայում էր դադարել։

—Դրանց պէտք է ծեծել, աղա խա՛ն, պատասխանում էր բարկացած Գիւթեանը, շարունակելով իր գործը.—Բանն այն է, որ ծեծ չեն կերել, դրա համար կատաղել են։ Դրանց պէտք է ծեծել, միշտ ծեծել։

—Բաւական է, դարձեալ կրկնեց բէկը.

Բարկացած պառաւը այժմ դարձաւ դէպի իր աղբը։

—Այդ բոլորը ձեր մեղն է, աղա խա՛ն, ասաց նա գլուխը շարժելով.—այդ բոլորը ձեր թուլութիւնից է։ Եթէ դուք էլ միւս աղաների նման ծեծէիք, այսպէս չէին լինի։ Այդ բոլորը ձեր մեղն է։ Մենակ դրանք չեն, որ հասցը կտրած են, ամենքը այստեղ փչացել են, նրա համար որ, դուք չէք ծեծում։ Այսպիսի աղայ ևս չեմ տեսել։ Մահի տուէք մեր հարևան Գիորգիին, ինչպէս իր ծառաների հոգին հանում է, դրա համար նրանից վախենում են։

Բէկը ժպտաց միայն և ոչինչ չը պատասխանեց։ Ծերունիները այդ ողորմելի ժողովրդին առանձնական դրութեան էր հասցրել, որի մէջ ծեծը ընդունված էր որպէս գլխաւոր պայման բռնաւոր մարդուն կարգի և պատշաճի մէջ պահելու համար։ Եւ զարմանալին այն էր, որ ինքը ժողովուրդը այն աստիճան ամփոփած էր այդ դրութեանը, որ բոլորովին անբնական էր համարում, երբ չէին ծեծում։ Նա նմանում էր մի գրաստի, որ շատ կը զարմանար, եթէ իր աղբը չը մտրակէր։

Աղասին չէր հասկանում, թէ ինչ էր խօսվում իր շուրջը, որովհետև վրացերէն չը գիտէր։ Բայց ինչ որ տեսաւ, նրա վրա խիստ անախորժ ազդեցութիւն գործեց։ Այդ ինչ տեսակ անզգամ կնիկներ են, այդ ինչ տեսակ վայրենի մարդիկ են, մտածում էր նա.—բաւական չէ, որ կնիկները օտար մարդու հետ խօսում են, օտար մարդու առջև երեսները բաց են անում, բայց այնքան անամօթ են, որ միմեանց կռվում էլ են։ Նա մտաբերում էր սիւնեցի հայ կնոջ ամաչկոտութիւնը, որը ոչ թէ օտարի, այլ իր ամուսնի ազգականների հետ անգամ իրաւունք չունէր ոչ խօսելու, ոչ դէմքը ցոյց տալու։ Իսկ Աղասին այստեղ բոլորովին այլ տեսակ կեանք էր տեսնում և համարում էր այդ երկիրը կատարելապէս վայրենիների աշխարհ։

Բոլորովին անտեղի չէր պառաւ Գիւթեանի նկատողութիւնը, Դաւիթ բէկը խոհակէս թոյլ էր իր տնտեսութեան մէջ։ Ամենամեծ մարդիկն անգամ, որոնք պետութիւններ են կառավարում, որոնք աշխարհքին օրէնքներ են տալիս, երբեմն իրանց տանը, իրանց ընտանիքը կառավարելու ձիրք չունեն։ Դաւիթ բէկը, որպէս պատերազմական մարդ, ուշադրութիւն չէր դարձնում ընտանեկան մանր գործերի վրա։ Նա գոհ էր, եթէ իրան հանգիստ կը թողնէին աւելի խոշոր բաների վրա մտածելու համար։ Այդ պատճառով նրա քաղցր դէմքը, որ մի բաղէ առաջ փոքր ինչ խոժոռվեցաւ, կրկին իր սովորական պարզ արտայայտութիւնն ստացաւ, երբ աղմուկը ու խառնակութիւնը դադարեց։

Թինան և Դարօն, երեխայի նման մոռանալով իրանց կերած ծեծը, մոռանալով միմեանց ծամերը քաշքշելը, այժմ հաշտ, ուրախ, ժպտալով ու ծիծաղելով, և միմեանց հետ զուգընթաց խօսքեր խօսելով, վերադարձան էին սենեակ ծառաները։ Երևի, դրանց սրտերը ոխակալութեան ծանօթ չէին, երևի, դրանք չը գիտէին, թէ ինչ բան է վրիժառութիւնը։

—Թինա, ցոյց տո՛ւր, ասում էր Դարօն, յօնքերի շարժումներով ցոյց տալով Աղասու վրա,—այդ մարդը որտեղից է եկել.—Մահի տուր, ինչ սիրուն բեխեր ունի.

—Աչքերը աւելի սիրուն են, հոգիս, բաժին ձայնով նկատում էր Թինան,—ով գիտէ, որքան շատ մարդիկ կուրացնում է.

—Դրա համար էլ մեր ազան այսպէս պատուում է ապա, իր մօտ է նստեցնում։ Երևում է, ազնուական մարդ է։ Մեր Թ ա ւ ա դ ն ե ր ի մէջ այսպիսի գեղեցիկ շատ քիչ կան։ Ցեխում եա, ինչ լաւ հագնված է. ասաց Դարօն մի առանձին հոգեզմայլութեամբ։

Թէև Աղասու հագուստը բաղկացած էր գեղջուկ արխալուղից և Սիւնեաց երկրում գործված, հասարակ շալէ չուխայից, բայց այդ գրաւում էր երկու մանկահասակ կնիկների ուշադրութիւնը, որովհետև իրանց երկրում մարդիկ աւելի թանկագինն անգամ այսպիսի հագուստ հագնում էին միայն հանդիսաւոր օրերում։

Նրանք մաքրեցին փառածները [illegible], յետոյ պատառաքաղով շամփուրների վրա խրելով, քաշ տուեցին կրակի վրա։ Համփուրները կախված էին առաստաղից քաշ ընկած շղթայից, և պտտեցնելով կամաց-կամաց խորովում էին փառածները։

Դարօն և Թինայի մի քանի բաղէ առաջ կատաղած սկեսուրը, Գիւթեանը, այժմ բաւական բարի դէմք ընդունելով, զբաղված էր կերակուրների կաթսաներով, որոնք նոյնպէս քաշ էին ընկած առաստաղի շղթաներից խարոյկի վրա։ Կերակուրները կաթսաների մէջ մի առանձին մելամաղձոտական ձայնով բռբռում էին, տարածելով իրանց շուրջը խիստ ախորժելի հոտ։ Մի քանի շափրաճաւոր աղջիկներ անդադար գալիս և ներս մտնում, կատարելով պառաւի պատուէրները։ Նրանք ճրագի փոխարէն բռնած ունէին իրանց ձեռքում խէժահար եղևնի փառած տաշեղներ, որոնք լցրել էին սենեակը [illegible]։ Դրանք Գիւթեանի ազգականներն էին, թէև երեք հոգի, որոնց երեքին կոչում էին Սոֆիա, միջնակին Փէփէլա, իսկ կրտսերին Նինօ։ Այդ աղջիկ, պարզամիտ արարածները, [illegible] բոլորի մէջ վազվզում էին, թափառում էին կրակի շուրջը, երբեմն այս բերելով, երբեմն այն տանելով, և իւրաքանչիւր սեղան գործելու միջոցին պառաւ մեր գեղջկական [illegible]

[illegible] ժամը 12-ին կամ 1-ին [illegible] ...

[illegible]

ԹԻՖԼԻՍ փետրվարի 6-ից մեզ գրում են որ [illegible] ... 2 րուբլ[illegible] ... 1 րուբլ ... 3 ր. ... 70 կ. ... 15 կ. ... 11 կոպէկ [illegible]

[illegible]

ԶԱՔԱԹԱԼԱՅ մեզ գրում են. [illegible] ... 10 կամ 20 [illegible] ... 10 րուբլ [illegible]

[illegible] ... 15,000 րուբլ [illegible]

[illegible] I. [illegible] II. [illegible] III. [illegible] IV. [illegible] VI. [illegible] VII. [illegible] VIII. [illegible] Ա. Յ. IX [illegible] X. [illegible] XI. [illegible] XII. [illegible] XIII. [illegible] XIV. [illegible]

«Փորձի» խմբագիր-հրատարակիչ Աբգար Յովհաննիսեան խնդրում է մեզ տպել հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Փորձի» տարեկան գինը 10 րուբլ է. [illegible] «Փորձի» [illegible] տարեկան 10 րուբլիով. [illegible] Тифлисъ, Редакція Армянскаго журнала «Пордзъ».

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՄԱՍ ԿԱՐԼԷՅԼ

[illegible] յունվարի 6-ից [illegible] Կարլէյլի [illegible] փետրվարի 5-ին Կարլէյլ [illegible] 1795 թւի [illegible] ... 1822 թւին Կարլէյլ [illegible] 15 [illegible] ... 1823 թւին [illegible]

„New Edinburgh Review“ [illegible] ... 1825 թւին Կարլէյլ [illegible] „German Romances“ 1827, 4 vol.) [illegible] „Sartor resartus“-ի [illegible] „Frazers Magazine“-ում [illegible] ... 1840 թւին [illegible] (On heros, hero-worship and the heroic in history), [illegible] ... 1860 թւից մինչեւ 1864 թւը [illegible] II [illegible] ... 1873 թւին [illegible] pour le Mérite [illegible] 1865 թւի դեկտեմբերի 11-ին Կարլէյլ [illegible]

[illegible] 1875 թւի [illegible] ... 1877—1878 թւերին Կարլէյլ [illegible]

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 փետրվարի. „Голосъ“ [illegible]

ԻՐԲԻՏ, 10 փետրվարի. [illegible]

ԼՈՆԴՈՆ, 10 փետրվարի. [illegible] փետրվարի 10-ից [illegible] ... 14-ից [illegible]

Խմբագիր—հրատարակիչ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

[illegible]

*) [illegible]

(Կը շարունակուի)